

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧОГО КОШИКУ УКРАЇНИ

***Вітюк М.О., студентка, Феняк Л.А., ст. викладач,
Вінницький національний аграрний університет***

На сьогоднішній день показник прожиткового мінімуму залишається одним з ключових при характеристиці рівня життя населення. Він є державним нормативом, що використовується при визначенні більшості показників соціального блоку бюджету, саме тому привертає до себе найбільшу увагу.

Діюче законодавство передбачає формування прожиткового мінімуму на основі набору продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг (далі – споживчий кошик), що затверджується Кабінетом Міністрів України. Незважаючи на те, що законодавством передбачений перегляд цього набору не рідше одного разу на 5 років, станом на лютий 2012 року діє постанова КМУ № 656 від 2000 року "Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення". Таким чином, прожитковий мінімум продовжує обчислюватись без урахування соціально-економічної ситуації в країні, змін у потребах населення, загального технологічного та інтелектуального розвитку суспільства. Саме тому ця тема є досить актуальною в сучасному суспільстві.

Проблематика теоретичних аспектів та певної практики визначення соціальних стандартів, зокрема формування споживчого кошика, в економічній літературі представлена науковими працями О. Пищуліної, С. Бурлуцького, С. Мірошніченко, А. Загороднього, Г. Вознюка, А. Азріліяна та інших. Попри значний обсяг наукових досліджень, проблема використання науково обґрунтованої методики розрахунку споживчого кошика залишається досі не вирішеною.

Прожитковий мінімум — вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [1].

Прожитковий мінімум як державний соціальний стандарт застосовується з метою [2]:

— загальної оцінки рівня життя в Україні, визначення критеріїв

бідності та стратифікаційного розподілу суспільства, що є основою для реалізації соціальної політики та розроблення окремих державних соціальних програм;

— встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги, допомоги сім'ям з дітьми, допомоги по безробіттю, а також стипендій та інших соціальних виплат виходячи з вимог Конституції України та законів України;

— визначення права на призначення соціальної допомоги;

— визначення державних соціальних гарантій і стандартів обслуговування та забезпечення у сферах охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування та інших;

— встановлення розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Обсяг прожиткового мінімуму містить два елементи — фізіологічний та соціальний. Фізіологічний мінімум — це вартісне вираження матеріальних цінностей, конче необхідних для її існування. В світовій практиці він становить 85-87 % загального прожиткового мінімуму, а решта припадає на соціальну частину — певний набір духовних цінностей мінімально прийнятого рівня життя.

В Україні прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу. Крім того, прожитковий мінімум визначається диференційовано залежно від вікового критерію або ж залежно від соціальної та демографічної групи осіб: для дітей віком до 6 років; для дітей віком від 6 до 18 років; для працездатних осіб; для осіб, які втратили працездатність [2].

Основою розрахунку прожиткового мінімуму для основних соціальних і демографічних груп населення є мінімальний споживчий кошик, головну частину якого складає набір продуктів харчування в розрахунку на одну особу на місяць. Цей набір розрахований на основі норм споживання продуктів харчування для різних категорій населення, розроблених науково-дослідним інститутом харчування Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України на підґрунті методичних розробок щодо фізіологічних потреб, здійснених Ленінградським інститутом гігієни праці ще 1990 року [3].

Як вже зазначалось в світі прийнято визначати два види прожиткового мінімуму: соціальний, що враховує культурні потреби населення, і фізіологічний, необхідний для фізичного виживання людини, тобто споживчий кошик. Останній розроблено на випадок війни.

Такий поділ зумовлений особливостями людського організму у його потребах в залежності від віку та фізичних можливостей.

Прожитковий мінімум встановлюється Кабінетом Міністрів України після проведення науково-громадської експертизи сформованих наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг. Прожитковий мінімум на одну особу щорічно затверджується Верховною Радою України до початку розгляду Державного бюджету України і періодично переглядається відповідно до зростання індексу споживчих цін разом з уточненням показників Державного бюджету України та публікується в офіційних виданнях.

Набір продуктів харчування формується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я з використанням нормативів фізіологічної потреби організму людини в продуктах харчування, виходячи з їх хімічного складу та енергетичної цінності, з урахуванням рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Набір непродовольчих товарів формується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в сфері економіки з використанням нормативів забезпечення засобами гігієни, медикаментозними засобами, засобами захисту організму людини від впливу навколишнього середовища, а також засобами влаштування побуту.

Набір послуг формується спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади у сферах надання відповідних послуг [3].

Мінімальний споживчий кошик (прожитковий мінімум) визначається як вартість набору товарів та послуг, мінімально необхідних для задоволення потреб у харчуванні на рівні фізіологічно мінімальних норм споживання (окремо для дорослих, дітей, людей похилого віку), а також мінімальних потреб в одязі, взутті, предметах домашнього житку, медикаментах, комунальних і побутових послугах, транспорті, культурі.

На основі даних по споживчому кошику та споживчому бюджеті розраховуються такі показники, як мінімальна зарплата і мінімальні пенсії.

Ціна споживчого кошика залежить від рівня роздрібних цін на товари і тарифів на платні послуги (наприклад, комунальні платежі). Ця практика відома у всьому цивілізованому світі. З кожного виду потреб до розрахунку включають придбання відносно дешевих товарів, як правило, за державними фіксованими цінами. Якщо,

наприклад, на ринку даний продукт або послуга продається за більш низькими цінами, за основу береться найнижчий рівень.

Поняття споживчого кошика існує у багатьох країнах світу. Ціна і національні особливості споживчого кошика в кожній країні свої: споживчий кошик американця нараховує 300 продуктів і послуг, француза - 250, англійця - 350, німця - 475. Українська споживчий кошик нещодавно був розширений до 297 найменувань продуктів [4].

У США особливе місце серед споживчих бюджетів займає бюджет Геллера, що характеризує "загальноприйнятий рівень життя", заснований на наборі тих товарів та послуг, які громадська думка вважає в даний час необхідними для здорової і досить комфортного життя. Тому розміри цього бюджету істотно перевищують середній рівень споживання країни.

Раціональний споживчий бюджет відображає споживання товарів і послуг, забезпеченість предметами культурно-побутового та господарського призначення у відповідності з науково обґрунтованими нормами та нормативами задоволення раціональних (розумних) потреб людини. Такою може бути наступна структура: продукти харчування не повинні перевищувати 30%, непродовольчі товари 47% (із них тканини, одяг, взуття 20%; меблі, предмети культури і побуту 18%; інші товари 9%) і всі послуги 23%. Фактична структура споживання населення далека від раціональної. За даними Міністерства Економіки України, в споживчому кошику зразка 2006 року продукти займають 64,3%, послуги - 20,2% (в т.ч. житлово-комунальні послуги - 8,1%, зв'язок - 1,6%, міський - транспорт - 1,8%, залізничний - менше 0,5%), непродовольчі товари - 15,5%.

Рекомендований державою, так званий, споживчий кошик для українця складається з 106 грамів хліба, 5 грамів сала і 25 грамів ковбаси, півтори склянки молока та 250 грамів картоплі на день, а також пари шкарпеток і колготок на рік, однієї пари білизни на 5 років [5].

Між тим, наприклад, в Англії в кошик закладено шампанське і пиво, а ще MP3-плеєр з музичними записами. Крім того, акустична гітара і великий перелік товарів для дому, включаючи дверні ручки і витрати на садівника. Кошик США передбачає витрати на тютюнові та алкогольні вироби, витрати на освіту, мобільний і комп'ютерний зв'язок.

Французи заклали в свій споживчий кошик також витрати на відвідування перукарні, купівлю лаків для волосся, гелів для душу та

інших численних косметичних засобів, без яких сучасне життя неможливе. Крім цього передбачено кошти на няню для дитини, апарати для виправлення зубів, оренду автомобілів, проїзд на таксі, а також їжу для котів і собак.

В свою чергу, в Україні, на недостатньому рівні закладені такі витрати, як оплата комунальних послуг, платне лікування, платна освіта, і ніяк не згадані потреби в особистому розвитку та відпочинку. Для порівняння, до споживчого кошику Великобританії нещодавно включили котлети по - київськи та i-phone.

У світовій практиці вміст корзини переглядають раз в 4-5 років, у нас же, хоча формально мають діяти так само, проміжки затягуються до восьми років.

Нещодавно Кабінет Міністрів України обговорював внесення в асортимент споживчого кошика пилососів і мобільних телефонів. Причому одноголосне рішення так і не було прийняте. З точки зору заступника міністра праці, якщо пилосос є допустимим, то мобільні телефони - вже надлишковими. Прожитковий мінімум це мінімально прийнятний рівень життя, який гарантує держава. Якщо людина хоче розвиватися, мати накопичення, то вона має досягати цього своїми зусиллями.

Повертаючись до порівняння, у США місячний прожитковий мінімум становить близько 700 доларів, а мінімальна зарплата - 1230 доларів на місяць. При цьому в країнах Європи найнижча мінімальна зарплата - в Болгарії (92 євро), а найвища - в Люксембурзі (1570 євро). Тож не дивно, що згідно з даними експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), 46% населення колишніх радянських республік та інших східноєвропейських країн живуть за межею бідності.

Висновки. Практика формування проектів споживчого кошика в Україні виявила низку питань, що потребують вирішення у найближчій перспективі. Структура споживання, яка переглядається один раз на 5 років, не встигає за реальними змінами в споживанні громадян. Тобто, необхідно актуалізувати набори продуктів харчування, змінити співвідношення продовольчих та непродовольчих витрат відповідно до фактичних витрат населення.

Норми, закладені до прожиткового мінімуму українців, суттєво нижчі за фізіологічні, а набір непродовольчих товарів взагалі не забезпечує багатьох потреб сучасної людини, тому необхідно негайно переглянути склад споживчого кошика середньостатистичного українця. Особливу значущість набувають зміни в складі споживчого

кошика у зв'язку зі змінами в сфері житлово-комунального господарства.

Принциповим є врахування комерціалізації та платності послуг, зокрема освіти та охорони здоров'я, що не передбачено при розрахунках споживчого кошика.

Література.

1. Методологічні пояснення [Електронний ресурс]/Державний комітет статистики – Режим доступу:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvvdg_u/dvvdg_met2007.html

2. Писаревська А.К. Основні аспекти формування споживчого кошика в Україні [Електронний ресурс] / А.К. Писаревська // Вісник ДДФА: Економічні науки. – 2010. - №1. – С 33. Режим доступу до журн.:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2010_1/Pisarev.pdf

3. Пищуліна О. М. Зміна методики розрахунку прожиткового мінімуму – крок до реформування соціальної політики/О. М. Пищуліна// Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1(10). – С. 106–114.

4. Полова А.І. Аналіз споживчого кошика та реальних видатків населення України / А.І. Полова // Управління розвитком. – 2011 – №16 (113) – С. 83 – 85.

5. Попівняк Р.Б. Аналіз співвідношення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму / Р.Б. Попівняк // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Інноваційна економіка. – 2010. – №3. – С. 266 – 269.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА В СОТ

***Вороний І.В., к.е.н., доцент, Гринишин Г.М., ст. викладач,
Львівський національний аграрний університет***

Вступ України до СОТ створює значні можливості для українських товаровиробників, які принесуть Україні кращий доступ до світових ринків, розширять споживчий асортимент та полегшать доступ до іноземних технологій. Водночас, рівень конкуренції на внутрішньому ринку суттєво зростає, а оскільки до України прийдуть нові міжнародні гравці. То необхідно бути до цього підготовленим. Тож пріоритетним має бути забезпечення конкурентоспроможності українського бізнесу, як на теренах нашої держави, так і на світовій